



## **WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 29 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Romualda Spyt

w sprawie z powództwa Urzędu Gminy w [...]

przeciwko P. M., K. K., P. N. i P. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 29 marca 2023 r.,

skargi kasacyjnej pozwanych K. K. i P. N. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu  
Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Legnicy

z dnia 26 stycznia 2021 r., sygn. akt V Pa 52/20,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi  
Okręgowemu w Legnicy do ponownego rozpoznania i  
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

## **UZASADNIENIE**

Wyrokiem z 26 stycznia 2021 r., sygn. akt V Pa 52/20 Sąd Okręgowy w Legnicy w wyniku apelacji Urzędu Gminy w [...] zmienił wyrok Sądu Rejonowego w

Lubinie z 22 września 2020 r., sygn. akt IV P 537/19, w ten sposób, że zasądził na rzecz powoda od pozwanych:

- K. K. kwotę 25.817,86 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 5 listopada 2019 r., a nadto kwotę 4.879 zł tytułem zwrotu kosztów procesu wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi za czas po upływie tygodnia od ogłoszenia wyroku Sądu Okręgowego do dnia zapłaty;

- P. P. kwotę 9.384,29 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 5 listopada 2019 r., a nadto kwotę 2.044,50 zł tytułem zwrotu kosztów procesu wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi za czas po upływie tygodnia od ogłoszenia wyroku Sądu Okręgowego do dnia zapłaty;

- P. N. kwotę 16.972,56 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 5 listopada 2019 r., a nadto kwotę 4.600 zł tytułem zwrotu kosztów procesu wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi za czas po upływie tygodnia od ogłoszenia wyroku Sądu Okręgowego do dnia zapłaty;

- P. M. kwotę 8.280,64 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 5 listopada 2019 r., a nadto kwotę 1885,50 zł tytułem zwrotu kosztów procesu wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi za czas po upływie tygodnia od ogłoszenia wyroku Sądu Okręgowego do dnia zapłaty.

W sprawie ustalono, że pozwani K. K., P. N., P. P. i P. M. byli zatrudnieni w Urzędzie Gminy w [...] na podstawie umów o pracę. Po zmianie na stanowisku Burmistrza pozwanym wypowiedziano umowę o pracę, wskazując jako przyczynę likwidację ich stanowisk pracy w związku z przeprowadzeniem zmian organizacyjnych.

Pozwani wnieśli odwołanie do Sądu Pracy, który w prowadzonym postępowaniu o sygn. IV P 78/19 wydał w dniu 1 sierpnia 2019 r. wyrok, w którym zasądził na rzeczy K. K., P. N., P. P. i P. M. odszkodowania odpowiednio w kwotach: 25.577,28 zł, 17.308,05 zł, 13.200 zł, 12.000 zł. W uzasadnieniu rozstrzygnięcia Sąd Pracy wskazał, że wypowiedzenie pracownikom umów o pracę było nieuzasadnione albowiem przeprowadzone dowody wskazywały, iż faktycznie nie doszło do likwidacji stanowisk pracy, na których byli oni zatrudnieni. Zakład pracy w istocie nie przeprowadził zmian organizacyjnych, które skutkowałoby likwidacją zadań przydzielonych dotychczas do realizacji na stanowiskach zatrudnionych przez

pracowników. Zmiana dokonana przez zakład pracy miała charakter czysto techniczny i polegała praktycznie tylko i wyłącznie na zmianie nazewnictwa dotychczasowych wydziałów. Wskazano również, że te iluzoryczne zmiany organizacyjne zostały wprowadzone w związku z wyborem na stanowisko Burmistrza nowej osoby oraz wolą prowadzenia własnej polityki kadrowej (w szczególności w zakresie stanowisk związanych z kreowaniem informacji i wizerunku miasta i funkcjonowania urzędu), co skutkowało ostatecznie wypowiedzeniem umów o pracę wskazanym pracownikom, co jednak nastąpiło w sprzeczności z przepisami prawa. Sąd Rejonowy, uzasadniając wyrok wskazał również, iż nie było żadnych merytorycznych zastrzeżeń do pracy zwolnionych pracowników.

W związku z rozwiązaniem umów o pracę Urząd Gminy w [...] wypłaciło pozwanym K. K., P. P., P. N. i P. M. odprawy pieniężne odpowiednio w kwotach 25.577,28 zł, 9.156,02 zł, 17.451,45 zł i 8000 zł.

Pozwani złożyli wniosek o wszczęcie egzekucji komorniczej przeciwko Urzędowi Gminy w [...] w zakresie wypłaty zasądzzonego wyrokiem z 1 sierpnia 2019 roku odszkodowania. W toku postępowania egzekucyjnego Urząd Gminy w [...] złożył oświadczenia z 28 sierpnia 2019 r., w których poinformował pracowników, że w związku z wypłaceniem odpraw pieniężnych i uwzględnieniem pozwów przeciwko pracodawcy w sprawie IV P 78/19 o odszkodowanie, wypłacona uprzednio odprawa stała się świadczeniem nienależnym podlegającym zwrotowi na rzecz pracodawcy. W piśmie tym pracodawca wskazał, iż na podstawie art. 498 i 499 k.c. potrąca wiarytelność Urzędu Gminy [...] wobec pracowników K. K., P. P., P. N. i P. M. w kwotach odpowiednio: 21.113,28 zł, 7.508 zł, 14.310,45 zł i 6.560 zł.

Urząd Gminy w [...] w dniu 28 sierpnia 2019 r. dokonał przelewu na rzecz pozwanych kwot stanowiących różnicę między sumą zasądzonych na ich rzecz odszkodowań w wyroku z 1 sierpnia 2019 r. sygn. IV P 78/19 i odsetek liczonych na dzień 28 sierpnia 2019 r. a wysokością wypłacanych na ich rzecz odpraw z tytułu wypowiedzenia stosunku pracy z przyczyn nie dotyczących pracownika.

Były to kwoty na rzecz K. K. – 5.163,68 zł, na rzecz P. P. - 6 218,15 zł, P. N. 3.528,73 zł, P. M. 5.940,81 zł.

Klauzulę wykonalności wyrokowi z 1 sierpnia 2019 r. nadano na rzecz wszystkich pozwanych w dniu 18 października 2019 r. Pismem z 5 listopada 2019 r.

pełnomocnik pozwanych powołuje się na fakt nieskuteczności potrącenia wezwał stronę powodową do zapłaty na rzecz P. M. 6.560 zł, P. P. 7.508,02 zł, P. N. 13.779,32 zł, K. K. 21.113,28 zł i uprzedził o możliwości wszczęcia ich egzekucji.

Strona powodowa w odpowiedzi na powyższe wezwania pismem z 14 listopada odmówiła zapłaty powyższych kwot stwierdzając, iż w przypadku wszczęcia egzekucji wystąpi ze stosowanym powództwem. Podtrzymała nadto stanowisko o skuteczności dokonanego potrącenia.

Pismem z 26 listopada 2019 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Lubinie poinformował stronę pozwaną o wszczęciu postępowania egzekucyjnego celem wyegzekwowania od strony powodowej należności:

- 1) z wniosku K. K. – 21.577,28 zł,
- 2) z wniosku P. P. – 7.508,02 zł,
- 3) z wniosku P. N. – 13.779,32 zł,
- 4) z wniosku P. M. – 6.560,00 zł.

Powyższe należności zostały wyegzekwowane z rachunku strony powodowej. Komornik postanowieniem z 21 grudnia 2019 r. ustalił koszty postępowania egzekucyjnego prowadzonego z wniosku: K. K. na 3204,61 zł, P. N. na 2470,01 zł, P. P. na 1281,21 zł, P. M. na kwotę 1188,81 zł.

Sąd Rejonowy w Lubinie wyrokiem z 22 września 2020 r., IV P 537/19 oddalił powództwo Urzędu Gminy w [...] skierowane przeciwko P. M., K. K., P. N. i P. P. o zasądzenie od nich odpowiednio kwot 8280,64 zł, 25.817,86 zł, 16.972,56 zł, 9.384,29 zł oraz zasądził na rzecz każdego z powyższych koszty zastępstwa procesowego w kwocie po 3600 zł.

Wyrok ten zaskarżyła apelacją strona powodowa, zarzucając mu naruszenie art. 10 ust. 1 i art. 8 ust. 1 ustawy z 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników; art. 233 § 1 k.p.c.; art. 365 § 1 k.p.c.; art. 193 § 1 k.p.c. oraz art. 99 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 4 i pkt 5 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.).

Sąd Okręgowy uznał, że apelacja zasługiwała na uwzględnienie i zmienił zaskarżony wyrok.

Sąd odwoławczy wskazał, że Sąd Rejonowy trafnie uznał iż spór w rozpoznawanej sprawie sprowadzał się do ustalenia, czy złożone pozwany pismem z 28 sierpnia 2019 r. oświadczenia o potrąceniu wierzytelności z tytułu wypłaconych - zdaniem strony powodowej jako nienależnych odpraw - było prawnie skuteczne.

Koniecznym było przy tym ustalenie czy strony sprawy były wobec siebie jednocześnie wierzycielami i dłużnikami. W szczególności zaś koniecznym było ustalenie czy pozwanych obciążał obowiązek zwrotu wypłaconych im odpraw. Obowiązek wypłaty na ich rzecz zasądzonych prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Lubinie z 1 sierpnia 2019 r., sygn. akt IV P 78/19 odszkodowań był bowiem bezsporny.

W sprawie IV P 78/19 rozpoznane zostały roszczenia pozwanych o zasądzenie odszkodowań z tytułu wypowiedzenia umów o pracę dokonanych z przyczyn wskazanych w art. 1 ust. 1 ustawy z 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników. Sąd Rejonowy zasądził dochodzone odszkodowania po ustaleniu, iż wskazane przyczyny wypowiedzenia były nieprawdziwe.

Podstawą uwzględnienia powództwa było zatem przyjęcie iż wypowiedzenie było nieuzasadnione w rozumieniu art. 45 § 1 k.p. Prawomocne zakwestionowanie przez Sąd w toku postępowania przeprowadzonego na skutek odwołań wniesionych przez pozwanych (powodów w sprawie IV P 78/19) wskazanej przez pracodawcę przyczyny wypowiedzenia spowodowało ten skutek iż ta przyczyna nie może być uznana jako przyczyna rozwiązania umów o pracę.

W tym zakresie ustalenia dokonane przez Sąd rozpoznający sprawę IV P 78/19 są dla Sądu odwoławczego w rozpoznawanej sprawie wiążące - stosownie do regulacji art. 365 § 1 k.p.c. Oznacza to zakaz dokonywania ustaleń sprzecznych z osądzoną w sprawie IV P 78/19 kwestią. Zakres powyższego zakazu odnosi się jednak tylko do okoliczności, które w tej sprawie były badane, a badanie rzeczywistych przyczyn wypowiedzenia może odnosić się tylko do okoliczności, które zostały przedstawione w piśmie pracodawcy zawierającym oświadczenie o wypowiedzeniu.

Oznacza to iż w sprawie IV P 78/19 Sąd zobowiązany był wyłącznie do zbadania czy wskazana przyczyna wypowiedzeń była prawdziwa i uzasadniła

wypowiedzenie a ustalenia w tym przedmiocie są wiążące w drodze rozpoznanej sprawie. Sąd ten nie był jednak zobligowany - po wyeliminowaniu przyczyny wskazanej przez pracodawcę - do poszukiwania innej przyczyny wypowiedzenia. Było to zbędne dla rozstrzygnięcia sprawy, a opinie Sądu w tym przedmiocie nie wiążą Sądu przy ocenie uprawnień pozwanych do odprawy.

Wyeliminowanie jednak jako przyczyny rozwiązania umowy o pracę przyczyny wskazanej przez pracodawcę a mieszczącej się w grupie przyczyn dających się zakwalifikować jako opisane w art. 1 ust. 1 ustawy z 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotkniętych pracownikom powoduje to, iż pozwani utracili prawo do odprawy. Warunkiem jego powstania jest bowiem rozwiązanie umowy z przyczyn nie dotyczących pracownika, które muszą faktycznie zaistnieć.

Sąd drugiej instancji wskazał, że pracownik, który odwołał się od wypowiedzenia umowy o pracę, złożonego na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z 13 marca 2003 r., kwestionując istnienie przyczyny wypowiedzenia, powinien liczyć się z obowiązkiem zwrotu odprawy z art. 8 tej ustawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 3 października 2005 r.) jako świadczenia nienależnego - do którego - w razie uwzględnienia powództwa - odpadła podstawa świadczenia (art. 410 § 2 k.c.). Co do zasady bowiem trafny jest pogląd wyrażony w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2011 r., II PK 4/11, iż jeśli pracodawca rozwiązał umowę na podstawie przepisów ustawy z 13 marca 2003 r. o „zwolnieniach grupowych” i przyczyny wypowiedzenia są prawdziwe to powstaje obowiązek zapłaty odprawy. W takiej sytuacji pracownik nie nabywa prawa do odszkodowania z tytułu nieuzasadnionego rozwiązania umowy o pracę z tej przyczyny. Jeśli zaś przyczyny, o których mowa we wskazanej ustawie, są nieprawdziwe, to wówczas pracownik nabywa uprawnienia wskazane w art. 45 k.p., tracąc jednocześnie prawo do świadczeń przewidzianych w ustawie z 13 marca 2003 r.

Sąd drugiej instancji dostrzegł możliwość zaistnienia stanów faktycznych umożliwiających nabycie prawa do odszkodowania i zachowania prawa do odprawy. Nie jest to jednak możliwe w razie skutecznego zakwestionowania przyczyny wskazanej w wypowiedzeniu a przewidzianej w art. 1 ust. 1 ustawy. Jak wcześniej wskazano jej istnienie jest konieczną przesłanką do nabycia prawa do odprawy.

Nabycie do niej prawa i jego zachowanie w przypadku późniejszego zasądzenia odszkodowania możliwe jest jedynie wtedy, gdy przyczyną zasądzenia odszkodowania jest naruszenie przepisów o wypowiedzeniu umów o pracę. Taka jest istota stanowiska Sądu Najwyższego zawartego w uzasadnieniu wyroku z 3 października 2005 r., III PK 82/05 - zgodnie z którym mimo zasądzenia na rzecz pracownika odszkodowania, odprawa nie staje się świadczeniem nienależnym wówczas, gdy istniała przyczyna z art. 1 ustawy o grupowych zwolnieniach, a odszkodowanie zasądzono ze względu na inne wadliwości wypowiedzenia.

Sąd Okręgowy nie podzielił poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w wyroku z 13 grudnia 1990 r., III PZP 22/90 o pełnej odrębności i niezależności roszczeń o odszkodowanie i o odprawie. Późniejsze orzecznictwo Sądu Najwyższego, m.in. przytoczone wyżej od poglądu powyższego odstąpiło - zawężając istnienie równoczesnego prawa do odprawy i odszkodowania jedynie do sytuacji gdy (w przypadku zasądzenia odszkodowania) dochodzi do naruszenia przepisów o wypowiedzaniu umów o pracę.

W rozpoznawanej sprawie nie zostały wykazane inne - poza pozornością podanej w wypowiedzeniach przyczyny - jego wadliwości, szczególne zaś w zakresie naruszenia przepisów o wypowiedzaniu umów o pracę. Podstawą do przeciwnego wniosku nie może być zawarte w uzasadnieniu wyroku wydanego w sprawie IV P 78/19 stwierdzenie, iż „Iluzoryczne zmiany organizacyjne wprowadzono w związku z wyborem na stanowisko burmistrza nowej osoby oraz chęcią prowadzenia własnej polityki kadrowej ....”. Zostało ono zamieszczone w uzasadnieniu wyłącznie na okoliczność wykazania iż podana przyczyna była nieprawdziwa i stanowiło ilustrację motywów postępowania pracodawcy powodów. Nie stanowi zaś o ustaleniu innej rzeczywistej przyczyny. Obowiązku ustalenia takiej „innej” przyczyny Sąd nie miał. Sprawdzał jedynie istnienie tej powołanej w wypowiedzeniach.

Sformułowanie to nie jest elementem stanu faktycznego w sprawie IV P 78/19. Jego zawarcie nie było konieczne dla uzasadnienia wyroku opartego na stanowisku iż pracodawca w istocie nie przeprowadzał zmian organizacyjnych, które skutkowałyby likwidacją zadań przydzielonych do realizacji Wydziału Komunikacji Społecznej. W rezultacie uznać należało iż Sądu drugiej instancji nie wiązało na podstawie art. 365 § 1 k.p.c. omawiane sformułowanie zawarte w uzasadnieniu

sprawy IV P 78/19. Dla ustalenia, czy w rozstrzyganej sprawie istniały inne przyczyny niż wskazane w wypowiedzeniach konieczne było przeprowadzenie stosownego postępowania dowodowego czego w sprawie zabrakło. Konieczność wykazania tych przyczyn jak i uchybień pracodawcy w zakresie stosowania przepisów o wypowiedaniu umów o pracę była w interesie pozwanych w sprawie, którzy w ten sposób mogliby zachować prawo do odprawy. Inicjatywy dowodowej w tym zakresie jednak nie podjęli. Pozytywne ustalenie przez Sąd pierwszej instancji iż przyczyną wypowiedzeń była potrzeba nowego burmistrza prowadzenia własnej polityki kadrowej było rezultatem wadliwej oceny zebranego materiału dowodowego i stanowiło o naruszeniu art. 265 § 1 i art. 233 § 1 k.p.c. Wadliwe ustalenie w powyższym zakresie doprowadziło Sąd Rejonowy w dalszej konsekwencji do naruszenia art. 10 ust. 1 i art. 8 ust. 1 ustawy z 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach (...) na skutek przyjęcia iż istniały (zostały wskazane) przesłanki do nabycia przez pozwanych prawa do odpraw. Tymczasem zasądzenie na ich rzecz w sprawie IV P 78/19 odszkodowań - po uznaniu iż wskazana przyczyna w postaci likwidacji stanowisk pracy była nieprawdziwa i niewykazanie przez pozwanych innych przyczyn ich nie dotyczących oraz uchybień w zakresie przestrzegania przepisów o wypowiedaniu umów o pracę przesądziło o tym iż odprawy stały się świadczeniami nienależnymi.

Apelacja strony powodowej okazała się zatem w powyżej omówionym zakresie zasadna. Jako niezasadną ocenił ją jednak Sąd drugiej instancji w części dotyczącej rozstrzygnięcia w zakresie kosztów. W tym zakresie skarżący pominął bowiem regulację § 19 Rozporządzenia Ministerstwa Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie - na co trafnie zwrócono uwagę w odpowiedzi na apelację.

Wobec faktu iż wypłacone odprawy stały się w świetle art. 410 § 2 k.c. świadczeniami nienależnymi pozwani byli zobowiązani do ich zwrotu (art. 405 k.c.). Po stronie ich byłego pracodawcy istniała więc wierzytelność możliwa do potrącenia z przysługującym pozwanym wierzytelnościami z tytułu zasądzonych w sprawie IV P 78/19 odszkodowań (art. 498 § 1 i 2 k.c.). Do takiego potrącenia doszło na mocy oświadczeń złożonych w pismach z 28 sierpnia 2019 r. Wierzytelności umorzyły się do wysokości wierzytelności niższych. Różnicę strona powodowa wypłaciła na rzecz

pozwanych spełniając w ten sposób całkowicie swój obowiązek z tytułu wypłaty zasądzonych odszkodowań.

Wszczytanie egzekucji zasądzonych odszkodowań było tym samym nieuzasadnione gdyż do tego czasu zobowiązania strony powodowej wygasły na skutek ich realizacji. Jednak odszkodowania zasądzone w sprawie IV P 78/19 zostały wyegzekwowane w częściach, w których nie zostały dobrowolnie zapłacone i w których pozwani nie uznali skuteczności dokonanego potrącenia a z tytułu postępowania egzekucyjnego strona powodowa poniosła koszty wykazane w toku postępowania. W zmieniających powództwach domagała się zwrotu wyegzekwowanych kwot wraz z poniesionymi kosztami egzekucyjnymi. Żądanie zwrotu wyegzekwowanych kwot było zasadne, tak w części obejmującej odprawę jak i odsetki. Po ich otrzymaniu pozwani byli bowiem bezpodstawnie wzbogaceni. Podstawą jego uwzględnienia był przepis art. 405 k.c.

Żądanie w zakresie zwrotu kosztów egzekucyjnych Sąd Okręgowy również uznał za uzasadnione. Wobec zajętego przez Sąd Rejonowy stanowiska co do przysługiwania pozwanym odprawy i celowego wszczęcia egzekucji nie było ono przedmiotem rozważań tego Sądu. Przy przyjętym modelu apelacji pełnej Sąd drugiej instancji ma obowiązek ponownie rozpoznać sprawę w zakresie objętym zaskarżeniem. Nie ma zatem przeszkód aby o powyższym żądaniu również orzekł. Przepis art. 386 k.p.c. nakłada na Sąd drugiej instancji obowiązek uchylenia zaskarżonego wyroku, jedynie w razie stwierdzenia nieważności postępowania, która w sprawie nie wystąpiła. W pozostałych przypadkach – przewidzianych w § 4, stwarza jedynie taką możliwość. Ze względu na zasady ekonomii procesowej Sąd Okręgowy z tej możliwości zdecydował się nie korzystać i zważył w tym przedmiocie.

Na skutek wszczęcia egzekucji strona powodowa poniosła szkody w wysokości ściągniętych razem z należnością główną kosztów tego postępowania. Wszczęcie egzekucji okazało się obiektywnie nieuzasadnione. Nastąpiło po wymianie pism, z której w sposób jednoznaczny wynikało, iż pozwani otrzymali oświadczenia o potrąceniu. Orzecznictwo Sądu Najwyższego w przedmiocie praw do odprawy po zasądzeniu odszkodowania z tytułu nieuzasadnionego wypowiedzenia umowy o pracę nie jest - oceniając z punktu widzenia pozwanych - przynajmniej jednoznaczne. Podjęcie działań zmierzających do wyegzekwowania

odszkodowania było w takiej sytuacji obarczone ryzykiem - ryzykiem które obciążało pozwanych. Przesądzenie w rozpoznawanej sprawie o skutecznym potrąceniu spowodowało jego ziszczenie w postaci powstania obowiązku zwrotu stronie powodowej wyegzekwowanych od niej kosztów egzekucji. Odpowiedzialność pozwanych wynika z art. 415 k.c. Wszczęcie egzekucji było obiektywnie jak wykazano powyżej niewłaściwe – co przesądza o winie. Z tytułu prowadzenia egzekucji powstały koszty - pozostające w związku przyczynowym z wnioskiem pozwanych o jej wszczęcie. Ich wysokość odpowiadająca wysokości szkody została przez stronę powodową wykazana poprzez dołączenie postanowienia komornika o ich ustaleniu.

Tym samym wobec wykazania przez stronę powodową przesłanek odpowiedzialności pozwanych z art. 415 k.c. należało od nich zasądzić również dochodzoną kwotę w tej części.

Powyższy wyrok skargą kasacyjną zaskarżyli pozwani K. K. i P. N. w całości. Skargę kasacyjną oparli oni na zarzutach:

1) naruszenia przepisów postępowania mogącego mieć istotny wpływ na wynik sprawy w postaci przepisu art. 230 k.p.c. poprzez niezasadne przyjęcie, że Sąd pierwszej instancji nie był uprawniony do poczynienia własnych ustaleń co do rzeczywistych, innych niż wskazane w wypowiedzeniu podstawy wypowiedzenia w sytuacji niewypowiedzenia się i niezakwestionowania przez powódkę wskazanych w odpowiedzi z 4 lutego 2021 r. na pozew z 2 grudnia 2019 r. rzeczywistych przyczyn wypowiedzenia umów o pracę (zbieżnych z przyczynami wskazanymi w uzasadnieniu wyroku Sądu Rejonowego w Lubinie z 1 sierpnia 2019 r. (sygn. akt IV P 78/19, do czego Sąd Rejonowy był upoważniony na gruncie przepisu art. 230 k.p.c., wobec czego nie uchybił przepisowi art. 233 k.p.c. w zakresie wskazanym przez Sąd Okręgowy;

2) naruszenie przepisów postępowania mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy w postaci przepisu art. 233 k.p.c. polegające na niezasadnym przyjęciu przez Sąd Okręgowy, że „pozytywne ustalenie przez Sąd pierwszej Instancji, iż przyczyną wypowiedzeń była potrzeba nowego burmistrza prowadzenia własnej polityki kadrowej było rezultatem wadliwej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego i stanowiło o naruszeniu art. 265 § 1 i art. 233 § 1 k.p.c.” w sytuacji, w

której zacytowane ustalenie zostało przez Sąd Rejonowy poczynione na skutek swobodnej, dokonanej z poszanowaniem przepisu art. 233 § 1 k.p.c. oceny zaoferowanego przez powódkę i przez pozwanych materiału dowodowego, zwłaszcza ocenionego przez pryzmat przepisu art. 230 k.p.c.

3) naruszenia przepisów postępowania mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy w postaci przepisu art. 365 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że stwierdzenia zawarte w uzasadnieniu wyroku Sądu Rejonowego w Lubinie z 1 sierpnia 2019 r. (sygn. akt IV P 78/19) są wyłącznie niewiążącymi na gruncie przepisu art. 365 § 1 k.p.c. opiniami Sądu w sytuacji, w której ustalenia te, chociaż z formalnoprawnego punktu widzenia nie wiążą, to mogą być wykorzystywane do ustalania stanu faktycznego w ramach zaoferowanego przez strony materiału dowodowego;

4) naruszenia prawa materialnego w postaci przepisu art. 6 k.c. poprzez jego błędną wykładnię sprowadzającą się do uznania, że w sporze prowadzonym na skutek powództwa przeciwegzekucyjnego to na pozwanych spoczywał ciężar dowodzenia, że złożone im uprzednio oświadczenie o potrąceniu było nieskuteczne w sytuacji, w której zgodnie z ogólnymi zasadami ciężaru dowodowego to na powódce spoczywał obowiązek wykazania przesłanek uznania oświadczenia o potrąceniu za skuteczne, albowiem to ona wywodziła to z tego faktu skutki prawne.

W związku z powyższym skarżący wniósł o:

1. uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Legnicy z 26 stycznia 2021 r. (sygn. akt V Pa 52/20) i jego zmianę poprzez oddalenie apelacji Urzędu Gminy [...] od wyroku Sądu Rejonowego w Lubinie z 22 września 2020 r. oraz zasądzenie od powódki na rzecz skarżących kasacyjnie pozwanych kosztów postępowania przed Sądem Rejonowym w Lubinie, Sądem Okręgowym w Legnicy oraz Sądem Najwyższym;

a ewentualnie o:

2. uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Legnicy z 26 stycznia 2021 r. (sygn. akt V Pa 52/20) i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Legnicy do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej - w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz o

zasądzenie od pozwanych na rzecz powoda kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej okazały się uzasadnione w stopniu wskazującym na konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku.

Na podstawie art. 398<sup>13</sup> § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozagę nieważność postępowania.

W niniejszej sprawie skarga kasacyjna pozwanych okazała się uzasadniona, bowiem Sąd drugiej instancji bezpodstawnie pominął część okoliczności faktycznych istotnych dla rozpoznania sprawy i wydał rozstrzygnięcie w oparciu o nie w pełni ustalony stan faktyczny, czym uniemożliwił kontrolę kasacyjną zastosowania przepisów prawa materialnego.

Sąd drugiej instancji przyjął apriorycznie, że zasądzenie odszkodowania na rzecz pozwanych z tytułu nieuzasadnionego wypowiedzenia umowy o pracę implikuje przyjęcie, że odprawa pieniężna wypłacona im na podstawie ustawy o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników stała się świadczeniem nienależnym, podlegającym zwrotowi, niezależnie od rzeczywistej przyczyny rozwiązania umowy o pracę. Takie stanowisko Sądu Okręgowego należało uznać za błędne.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego rzeczywiście przyjmuje się, że ustalenie w toku procesu sądowego braku przyczyn niedotyczących pracownika, które uzasadniałyby wypowiedzenie umowy o pracę, prowadzi do uznania bezpodstawności wypłaty odprawy pieniężnej, skoro oświadczenie to przysługuje wówczas, gdy rozwiązanie umowy o pracę następuje właśnie z tych przyczyn. Wyrok sądu pracy uwzględniający powództwo pracownika przywracający do pracy lub zasądzający odszkodowanie z tytułu tego rodzaju niezgodności z prawem oświadczenia woli pracodawcy, przesądza zatem o zakwalifikowaniu wypłaconej pracownikowi odprawy jako świadczenia nienależnego, oznacza bowiem stwierdzenie odpadnięcia istniejącej w chwili ustania stosunku pracy podstawy do

wypłaty tej należności (art. 410 § 2 k.c.). Świadczenie mające charakter nienależnego powinno być zatem zwrócone osobie, która dokonała jego wypłaty (art. 410 § 1 k.c. w związku z art. 405 k.c.; wyroki Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2011 r., II PK 4/11, OSNP 2012 nr 15-16, poz. 192; z 11 września 2007 r., II PK 21/07, LEX nr 896051 i z 5 października 2007 r., II PK 29/07, Monitor Prawa Pracy 2008 nr 1, s. 30).

Obowiązek zwrotu odprawy pieniężnej na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu byłby niewątpliwy, gdyby po uzyskaniu korzystnego orzeczenia sądowego pracownik został przywrócony do pracy. Wówczas odpadłaby w ogólności podstawa wypłaty odprawy jaką jest rozwiązanie stosunku pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 3 lutego 2006 r., II PK 158/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 357; z 26 czerwca 2006 r., II PK 330/05, OSNP 2007 nr 13-14, poz. 188 oraz z 6 stycznia 2009 r., II PK 117/08, LEX nr 738349). Inaczej jednak jest w przypadku zasądzenia przez sąd odszkodowania z tytułu niezgodnego z prawem lub niezasadnego wypowiedzenia umowy o pracę. Może to nastąpić w oparciu o różne okoliczności prawne i faktyczne, czyli naruszenie różnych przepisów o wypowiedzaniu i różne przyczyny uznania niezasadności wypowiedzenia. Mimo zasądzenia na rzecz pracownika odszkodowania, odprawa nie staje się więc świadczeniem nienależnym wówczas, gdy w rzeczywistości istniała przyczyna wypowiedzenia nie dotycząca pracownika (art. 10 ust. 1 związku z art. 8 ust. 1 ustawy) a odszkodowanie zasądzono ze względu na inne wadliwości wypowiedzenia (tak trafnie w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 1 kwietnia 2015 r., II PK 134/14, LEX nr 1682206). W szczególności dotyczy to sytuacji, gdy przyczyna wypowiedzenia okazała się wadliwa (pozorna, fikcyjna, nierzeczywista, nieprawdziwa, nieistniejąca) a jednocześnie nie zachodzą jakiegokolwiek przyczyny, które można łączyć z osobą pracownika (przyczyny dotyczące pracownika). Ponieważ prawo do odprawy powstaje w przypadku spełnienia przesłanek określonych w ustawie, a w szczególności zależy od przyczyn zwolnienia pracownika z pracy, to wskazanie w pisemnym oświadczeniu pracodawcy fikcyjnej (nieprawdziwej, pozornej) przyczyny wypowiedzenia umowy o pracę, pracownikowi w rzeczywistości zwolnionemu z pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy (w każdym razie z przyczyn nie dotyczących pracownika) nie pozbawia pracownika prawa do odprawy pieniężnej przewidzianej w art. 8 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 1 ustawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 18

sierpnia 2009 r., I PK 52/09, LEX nr 550996). Wskazanie w wypowiedzeniu pozornej jego przyczyny może nastąpić z zamiarem bezpośrednim osoby działającej w imieniu pracodawcy (wskutek kłamstwa), jak i nieumyślnie (wskutek błędu, pomyłki; por. Glosy do wyroku Sądu Najwyższego z 5 października 2007 r., II PK 29/07, M. Raczkowski: PiZS 2008 nr 9, s. 38 oraz T.M. Nycza: Internet 2009). Jak trafnie podnosi się w doktrynie (M. Raczkowski: Bezpodstawne wzbogacenie w prawie pracy (w:) Księga pamiątkowa w piątą rocznicę śmierci Profesora Andrzeja Kijowskiego, pod red. Z. Niedbały, Warszawa 2010, s. 227) to, że przyczyna rozwiązania stosunku pracy okazuje się wadliwa, nie oznacza, że nie istniała inna przyczyna, również nieleżąca po stronie pracownika (por. także B. Babańczyk: Prawo do odprawy i obowiązek jej zwrotu, Wiedza Prawnicza 2012 nr 4, s. 67).

Powyższe oznacza, że korzystny dla pracownika wynik sporu o odszkodowanie z art. 45 § 1 k.p. nie przesądza o zasadności równocześnie dochodzonego roszczenia o odprawę pieniężną z art. 8 w związku z art. 10 ust. 1 ustawy, gdyż przesłanką prawa do tej odprawy nie jest wadliwość wypowiedzenia umowy o pracę (jego niezgodność z przepisami, bądź bezzasadność), ale rozwiązanie stosunku pracy spowodowane przyczynami nie dotyczącymi pracownika, które muszą faktycznie zaistnieć i mieć charakter wyłączny (por. wyrok Sądu Najwyższego z 12 września 2008 r., I PK 22/08, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 32 i szeroko powołane w nim orzecznictwo). Jeżeli takie przyczyny rzeczywiście istniały, to pracownik zachowuje prawo do odprawy, mimo zasądzenia na jego rzecz odszkodowania ze względu na inne wadliwości wypowiedzenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z 3 października 2005 r., III PK 82/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 239). W tym przypadku żądanie zwrotu odprawy jest bezzasadne, skoro była ona świadczeniem należnym w związku z wypowiedzeniem przez pracodawcę umowy o pracę z przyczyn nie dotyczących pracownika.

Zwrócić należy uwagę na wyrok Sądu Najwyższego z 25 listopada 2021 r., II PSKP 67/21 (LEX nr 3352076), który został wydany w bardzo podobnej sprawie, do rozpoznawanej w niniejszym postępowaniu. W przytoczonym wyroku pozwany pracownik również uzyskał odszkodowanie za niezgodne z prawem (bezzasadne) rozwiązanie (wypowiedzenie) umowy o pracę przez pracodawcę. Z ustaleń stanowiących podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku nie wynikało w żaden

sposób żeby przyczyna wypowiedzenia leżała po stronie pozwanego. Nie można więc twierdzić, że rzeczywistym i wyłącznym powodem dla którego rozwiązano z pozwanym stosunek pracy była przyczyna leżąca po jego stronie (dotycząca pracownika). Przyczyny nie dotyczące pracodawcy to takie, które są po stronie pracownika albo mają źródło w jego zachowaniu, co jest związane w szczególności z jego całkowitą bądź częściową nieprzydatnością do pracy albo nagannym postępowaniem. W cytowanej sprawie pracodawca nie udowodnił, żeby istniała przyczyna rozwiązania stosunku pracy leżąca wyłącznie po stronie pracownika (pozwanego). Rzeczywistą przyczyną wypowiedzenia umowy o pracę było świadome lub pomyłkowe wskazanie pozornej likwidacji stanowiska pracy, a więc przekonanie pracodawcy (błędne lub świadomie nieprawdziwe) o istnieniu takiej przyczyny. Pozwany uprawniony była zatem do otrzymania odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn nie dotyczących pracownika.

Odnosząc powyższe do realiów niniejszej sprawy należy zauważyć, że również w rozpoznawanej sprawie pozwani pracownicy zostali zwolnieni w oparciu o nieprawdziwą przyczynę w postaci likwidacji stanowisk pracy związanej ze zmianami organizacyjnymi u pracodawcy. Jednak Sąd drugiej instancji, całkowicie błędnie, uznał, że stwierdzenie nieprawdziwości przyczyny wskazanej w oświadczeniu pracodawcy jest równoznaczne z nienależnością świadczenia o odprawę, bez konieczności badania rzeczywistej przyczyny rozwiązania umowy o pracę, którą to przyczynę badał Sąd Rejonowy, opierając się przy tym na ustaleniach Sądu rozpoznającego sprawę z odwołania od wypowiedzeń umów o pracę. Tym samym Sąd drugiej instancji bezzasadnie pominął część materiału dowodowego sprawy, odnoszącą się do rzeczywistych przyczyn rozwiązania z pozwanymi umów o pracę.

Dopiero bowiem stwierdzenie, że rzeczywistą przyczyną rozwiązania z pozwanymi pracownikami umów o pracę były przyczyny związane w jakiś sposób z pracownikami może przesądzić o bezpodstawności świadczenia w postaci odprawy za rozwiązanie umów o pracę z przyczyn nie dotyczących pracowników. Jednocześnie, co niezwykle istotne, ciężar udowodnienia w tym zakresie spoczywa na pracodawcy. W innym bowiem przypadku należy uznać, że rzeczywistą przyczyną wypowiedzenia umowy o pracę było świadome lub pomyłkowe wskazanie pozornej

likwidacji stanowiska pracy, co nadal stanowi przyczynę rozwiązania umowy o pracę nie dotyczącą pracowników i uprawnia do otrzymania odprawy.

Sąd drugiej instancji, rozpoznając sprawę ponownie, weźmie zatem pod uwagę powyżej wskazane orzecznictwo Sądu Najwyższego i uzupełni okoliczności faktyczne stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku również w zakresie ustaleń odnoszących się do rzeczywistej przyczyny rozwiązania z pozwanymi pracownikami umów o pracę, oceniając, czy pracodawca wykazał jakąkolwiek przyczynę wypowiedzenia, która związana by była z osobami pracowników i ich zachowaniem czasie trwania stosunku pracy. Dopiero w następnej kolejności Sąd Okręgowy oceni, czy występowały przyczyny dotyczące pracowników i odprawa stanowiła świadczenie nienależne, czy też umowy o pracę rozwiązane zostały z przyczyn nie dotyczących pracowników i mimo wadliwości przyczyny wskazanej przez pracodawcę, odprawa z tytułu rozwiązania umów o pracę z przyczyn nie dotyczących pracowników jest nadal świadczeniem należnym pracownikom.

W związku z powyższym orzeczono jak w sentencji, zgodnie z art. 398<sup>15</sup> § 1 k.p.c.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398<sup>21</sup> k.p.c.

ał